

Шарапа А. А., Ратынская Н. В. (Мінск)

**АБ АСАБЛІВАСЦЯХ ПЕРАКЛАДУ ТЭКСТАЎ НАВУКОВАГА
СТЫЛЮ З РУСКАЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ**

Галоўнай задачай вышэйшай школы з'яўляецца падрыхтоўка высокакваліфікованых спецыялістаў розных галін науки. Для фарміравання гарманічна развітай асобы патрэбны таксама высокая культура, высокія маральныя прынцыпы і шырокі спектр агульнаадукатыўных ведаў.

Усе гэтыя праблемы паспяхова вырашаюцца праз сістэму гуманітарызацыі медыцынскай адукатыі. Таму ў навучальных планах побач са спецыяльнымі дысцыплінамі стаіць і родная мова.

Курс беларускай мовы ў медыцынскім вузе дае вялікія магчымасці для развіцця асобы студэнта.

Асабліва добрыя вынікі ў навучанні і выхаванні студэнтаў-медыкаў дае сістэматычна праца над перакладам тэкстаў навуковага стылю з рускай мовы на беларускую.

Пераклад не толькі выконвае функцыю сродка міжмоўных і міжкультурных зносін, але і выконвае актыўную ролю ў станаўленні нацыянальных літаратур і моў, а таксама ў распаўсюджванні іншаземных культурных каштоўнасцей. Безумоўна, неабходна адначасова выкарыстоўваць функцыянальны і лінгвістычны падыход да перакладу тэкстаў.

Вучэбны пераклад, які параўнальна нядайна ўвайшоў у практику выкладання моў, застаецца прадметам метадычных пошукаў і раздуму. Ён прадугледжвае фарміраванне ў навучэнцаў усвядомленых адносін да асноўных перакладчыцкіх паняццяў (адэкатны пераклад, перакладчыцкая трансфармацыя і г.д.). Адпаведна пры агранізацыі вучэбных матэрыялаў павінна ўлічвацца і ўласна перакладчыцкая проблематыка.

Сучасная навука аб перакладзе акцэнтуе ўвагу на рэцэпцыі перакладнога тэкstu, на асаблівасцях культуры носьбітаў перакладной мовы, прыналежнай ім карціны міра. Гэты погляд на сутнасць перакладу актуальны для антрапалагічнай парадзігмы сучаснай лінгвістыкі і дазваляе выкарыстоўваць пераклад як мадэль міжкультурнай камунікацыі, а тэкст перакладу для аналізу моўнай карціны міра. Гэта абумоўлена тым, што ў працэсе міжкультурнай камунікацыі перакладчык пастаянна знаходзіцца паміж дзвумя моўнымі іпастасямі. Тому перакладзены тэкст харектарызуецца двупалярнасцю і з'яўляецца бікультурным.

За апошнія паўстагоддзя значнае распаўсюджанне набыў пераклад тэрмінаў у рамках перакладу спецыяльнай літаратуры і дакументаў. На шматлікіх канферэнцыях па перакладу, праведзеных і якія праводзяцца ў Расіі і краінах СНД, доля дакладаў, прысвечаных тэрмінам, складае каля 40%. Тэорыя і практика навукова-тэхнічнага перакладу значна апярэдзіла дасягненні ў галіне мастацкага перакладу. Распрацаваны канкрэтныя рэкамендацыі спосабаў перакладу тэрмінаў. Ва ўмовах шырока развітага міжнацыянальнага і міжнароднага перакладу спецыяльнай літаратуры і дакументаў у былым СССР ужо ў пачатку 1980-х гг. вучоныя і практикі адмовіліся ад памылковага прынцыпу мінімальных разыходжанняў у тэрмінах розных моў. Пры гэтым былі выкананы сур'ёзныя даследаванні тэрміналогіі ў мовах народаў былога СССР — як у саміх рэспубліках, так і ў інстытуце мовазнаўства РАН (В.Ю. Міхальчанка, М.І. Ісаеў, К.М. Мусаеў). Трэба адзначыць, што многа зроблена ў гэтым накірунку і беларускімі лінгвістамі.

Пры выбары тэкстаў навуковага стылю для перакладу выкладчык павінен улічваць шэраг патрабаванняў:

1. Тэксты павінны мець інфарматыўную каштоўнасць.
2. Матэрыял неабходна падбіраць так, каб ён адпавядаў узроўню ведаў студэнтаў не толькі па мове, але і па спецыяльнасці.

3. Тэксты не павінны мець вялікай колькасці лічбаў, формул і схем.

Тэкст для перакладу падбіраецца з улікам канкрэтных лінгваметадычных задач і патрабаванняў.

У працэсе перакладу навуковых тэкстаў з рускай мовы на беларускую пашираецца лексічны запас студэнтаў, удасканальваюцца веды па граматыцы. Гэта праца садзейнічае больш глубокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечвае сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове.

Акрамя гэтага, заняткі, на якіх студэнты займаюцца перакладам, садзейнічаюць развіццю навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці і іх удасканаленню, а таксама паглыбленню ведаў у галіне будучай спецыяльнасці.

Пераклад тэкстаў навуковага стылю павышае лінгвістычны ўзровень студэнтаў, паглыбляе разуменне структуры і харктэрных асаблівасцей навуковага тэкstu. Больш таго, праца над перакладам навуковых медыцынскіх тэкстаў абумоўлена многімі фактарамі псіхалагічнага харктару.

Адной з адметных рыс перакладу навуковых тэкстаў увогуле (і медыцынскіх у tym ліку) з'яўляецца тое, што ён разлічаны на лагічнае, а не эмацыянальнае ўспрыманне.

Тэрмін (а імі насычаны ўсе тэксты навуковага стылю) з'яўляецца ключавым элементам у галіне медыцынскай навукі, у галіне прафесійнай дзейнасці медыкаў.

Безумоўна, тэрмін як носьбіт спецыяльнага значэння павінен адпавядаць шэрагу патрабаванняў, асноўнымі з якіх з'яўляюцца: адназначнасць, кароткасць і сістэмнасць.

Дакладнасць медыцынскага тэрміну, перш за ўсё семантычная, з'яўляецца ключавым прынцыпам ў медыцынскай тэрміналогіі. Таму адназначнасць перакладу тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі абумоўлена ў першую чаргу tym, што гэтыя тэксты насычаны фактычным матэрыялам, спецыяльнымі медыцынскімі тэрмінамі (словамі, словазлучэннямі і сімваламі-словамі), устойлівымі выразамі, дакладнай інфармацыяй.

Неабходна адзначыць, што аб'екты ўнасць выкладу, дакладнасць паняццяў і лагічнасць структуры тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі патрабуюць адлюстравання ў перакладзе стандартнага набору моўных сродкоў.

Акрамя таго, пераклад гэтих тэкстаў мае значна большую колькасць эквівалентных элементаў, чым іншыя віды перакладу, асабліва ў галіне лексікі. Гэта абумоўлена адноснай адназначнасцю навуковых тэрмінаў у рускай і беларускай мовах, а таксама інтэрнацыянальным харктарам многіх навуковых паняццяў.

Такім чынам можна сказаць, што асаблівасці перакладу тэкстаў навуковага стылю медыцынскай тэматыкі абумоўлены, па-першае, шырокім

ужываннем медыцынскіх тэрмінаў, устойлівых выразаў; па-другое, сінтаксісам пераважна ўскладнёная будовы, якому не ўласцівы эмацыянальна-экспрэсійна-ацэначныя слова; па-трэцяе (і гэта галоўнае), неўнармаванасцю беларускай медыцынскай тэрміналогіі.

У дакладзе зроблена спроба сістэматызацыі асаблівасцей перакладу тэкстаў навуковага стылю з медыцынскай тэматыкай.

Літаратура

1. Граноўская Л.М. , Калманоўскі А.С. Адказнасць перакладчыка // Літаратурны Азербайждан . - 1983. - № 10 .
2. Грынёў С.В. Прынцыпы тэорыі термінографіі . - М. , 1988 .
3. Даніленка В.П. Лексіка- семантычныя і граматычныя асаблівасці слоў- тэрмінаў // Даследаванні па рускай тэрміналогіі . - М : Навука , 1971 .
4. Кіяк Т.Р. Лінгвістычныя аспекты терміназнаўства. - Кіеў , 1989 .
5. Ян Шічжан. Пераклад і міжкультурная камунікацыя // Тэзісы дакладаў Міжнароднай навуковай канферэнцыі "Мова і культура " . - М. , 2001.